

Mint arról lapunk első oldalán tájékoztatást adtunk olvasóinknak; tegnap este utoljára harsantak föl a fanfárok a Dóm téren: befejeződtek az ideji ünnepi játékok, s a fesztivál intézőbizottsága gyorsmérést készített az elmúlt hetek eseményeiről.

A finálé után, mai lap-

számunkban utoljára jelentkezünk a Szegedi Ünnepi Hetek embleájával. A fesztivállal együtt ugyanis egy esztendőre mi is búcsút veszünk a nyár majdnem két teljes hónapja alatt között napi összeállításunktól. Viszontlátásra jövőre — ugyanitt...

Egy életmű áttöri

a határokat Böll-szimpozium Szegeden

Izléses plakát és európai színvonalú katalógus hirdeti: mátol nemzetközi Böll-szimpozium kezdődik Szegeden, a tudományegyetem német tanszékének szervezésében. A hosszú előkészítő munka irányítója Bernáth Árpád, aki szakdolgozatában, egyetemi doktori disszertációjában és kandidátusi értekezésében is Heinrich Böll életművével foglalkozott.

— Mi teszi aktuálissá ezt a szimpoziumot? — kérdeztem a német tanszék docensétől.

— 1985 júliusa, Böll halála óta foglalkoztat egy ilyen tanácskozás létrehozásának gondolata. A szimpoziumot az író hetvenedik születésnapja teszi aktuálissá, valamint — e tanácskozás nyomán — egy ismeretlen Böll-levél nyilvánosságra hozatala, mely levelet Szentesen, 1944. július 24-én írt. E levél kapcsán, pontosabban Böll szentesi tartózkodása miatt, a mezőgazdasági szakközépiskola falán emléktáblát avatnak. Erre az eseményre hívtam meg a Böll-fordítókat, Szentesen kiállítás is lesz a könyvtárban arról, hogyan nézett ki a város 1944-ben. A szegedi Böll-kiállítás — melyet korábban Moszkvában láthattok a közönség — a Somogyi Könyvtárban lehet megtekinteni, mátol szeptember 18-áig.

— Böllt a háború sodorta hazánk földjére. Életművének leginkább meghatározó eleme a háborúhoz való viszony.

— Gyakorlatilag az iskolapadból került a háborúba. Ő, a Rajna-vidéki fiú, azzal a szembenállással fordult a hitleri hatalom terveihez, ahogy az történetileg „szokás” volt a porosz szándékkal szemben. Köln környékén ellenállási akció is volt, a résztvevőket azonnal kivégezték. A bevonulási parancsnak eleget tett Böll, de mindig igyekezett kivonni magát a háborúból. Hat év katonaság és három esztendő frontszolgálat ellenére is, érettségizettként, csak tizedesi rangig jutott. Elhatározta ugyanis, hogy sohasem lesz tiszt, ugyanakkor — krisztusi vállalás jegyében — azt mondta a németre: ez az én népem. A háborúban leginkább az borzasztotta el, hogy miféle hierarchiát képes létrehozni az ember, milyen parancsoknak kell alávetnie magát. Úgy érezte, ez mindenféle hatalomban ki tud alakulni: családban, iskolában, vagy egy szerkesztőségben.

— Sok íróhoz hasonlóan, őrola is elhangzott az a felszines megállapítás, hogy a háború tette íróvá.

— Ez a megállapítás nem-hogy felszines, de sértő is. Mint ahogy Pilinszky is passiót írt, úgy Böll sem csak a háborúról tudott beszélni. Az írónál csak a belső struktúra számít, a többi az, amivel felöltözteti.

— Világképének másik döntő eleme németisége.

— Ezt illusztráló, eszembe jut egy jelképes

erejű eset. 1971-ben Vas Istvánnal, Görgey Gáborral és Szántó Piroskával Böll a Balatonon járt. Május volt, ezért Görgey megjegyezte, hogy aki ilyenkor fürdik, arról biztosan állítható, hogy német. Böll erre nekirivette, bement a vízbe, és egy hatalmasat úszott. Tőle tipikus válasz volt ez, holott otthon éppen őrola állították, hogy belepiszkit a fészkebe.

— De az azért igaz, hogy kívülről szemlélte a németiséget?

— Tény, hogy néhány kéziratában porosznak mondja a németet. Három fiának is francia nevet adott és francia kocsival járt. De azt tudta, hogy a második világháború után vállalni kell a németiséget. És ő vállalta is, soha nem hagyta el a hazáját.

— A büntudat és a részvét kulcsfogalom Böll értelmezéséhez. Milyen volt a viszonya a kereszténységhez?

— Anarchista volt, a szó eredeti értelmében; tehát hatalomellenes. Böll minden megnyilatkozásában öskéretény. Regényeiben a közösségek mindig spontán módon születnek, a párok is azonnal és egy életre szólóan alakulnak ki. Szerellem első pillantásra, barátság az első perctől, de aztán jön a szervezet, amely közbeszól, elkülönöz. Böll azt mondja, hogy az emberiség mindig képes létrehozni önállóan szerveződő közösségeket, s ha ezeket le is rombolják, újra születnek mások. Talán ennek az általános emberi hitvallásnak köszönhető rendkívüli népszerűsége. Böll a hétköznapi életben is fölfedezi a kereszténységet: abban, hogy a katona kávéit iszik, az áldozást, ha az ő katonája egy nőt megnézett, abban biztosan meglátta az angyalt is. Azt mondta tehát, hogy az emberiség történetét csak az öskéresz-

ténység alapjairól lehet tovább folytatni. Természetesen szembekerült a klerussal, holott ő mindenét szétosztotta. Amikor nem írt, akkor segített.

— „A demokratikus alkotmány, a demokratikus kormányzat állandóan vesztélyben van, ha önértelemzésünk nem demokratikus” — írja Böll. Fölfogható ez politikai programként is?

— A politikai gyakorlatra mindig egyként reagált: „Miért mondjátok, ha nem tesztek?” Ez az ő programja. Fölvívta a figyelmet például arra, hogy az NSZK alkotmánya a következő mondatokkal kezdődik: „Az emberi méltóság sérthetetlen.” Tehát minden ember méltósága, és nemcsak a németé. Többször kijelentette, hogy mindig föl kell tennünk a kérdést: hogyan számolunk el egymással? Belátható: az ilyen magatartás nagyon kellemetlen tud lenni. És az NSZK-ban megvannak azok a fórumok, ahol hangot kaphatnak ilyen vélemények.

— Öt két évtizedig levelezett Böll-lel, többször személyesen is találkozott vele. Mondana néhány szót erről a kapcsolatáról?

— Az Egy bohóc nézetek című regényéről írt szakdolgozatot elküldték Böllnek. Az író nagyon halás volt azért, hogy én politikán kívüli szempontok alapján elemezzem. 1971-ben három évre az NSZK-ba kerültem, a Kulturális Kapcsolatok Intézetének dortmundi kultúrfunkcionáriusa lettem. Így alkalmam nyílt arra, hogy többször találkozzam Böll-lel, de az írói életek nem érdekelnék, tehát nem használtam ki a lehetőségeket. Részt vettem néhány közszereplésén, és nála is jártam. Szerencsére, őt is izgatta az, ami engem leginkább foglalkoztat: a szövegben rejlő struktúrák.

Dlusztus Imre

Misék a szabadtérim

Az egész föld útja

Andrew Lloyd Webber gyászmiséjét és a Tolcsvay testvérek közösségteremtő szertartását láthattuk-hallhattuk a szabadtérimi ideji utolsó bemutatóján, szombat este. Meglepő vállalkozás mindkettő. Webber — a Jézus Krisztus szupersztár, a Macskák, az Evita szerzője — templomi, személyes művet, oratóriumot írt: szabályos, hagyományos misét. A népszerű Tolcsvay testvérpár pedig arra vállalkozott, hogy mise formájában találja meg azokat a közösségformáló erőket, melyek szertartássá szervezik a nagy találkozást, de ellene hatnak az ezeréves, keresztény formáknak.

A keresztény egyház történetében sokféle istentisztelet alakult ki, de mindegyik a megváltót szimbolizálja, illetve a megváltás tényéhez való viszonyt fejezi ki. Természetes, hogy egy hálaadó szertartás és egy gyászmise pszichológiája között jelentős különbség van, de mindkettő Krisztus testéhez kíván eljutni. Ilyen módon a requiem megszólitottja is a mindenható Atya, a megszólitó pedig a gyászoló: „Adj, Uram, örök nyugodalmat neki...”

Hívó számára nem létezik személyesebb párbeszéd, mint az ima. A requiem bevezetőjében ez a bensőséges kapcsolat alakul ki, amit — mintegy szembesülve az emberi sorssal — a halál története követ. Föltűnik „ama végső harag napja”, majd a „rettenetes fejedelem” alakja. Az oratorikus szabályok szerint újra a megszólitó lelké kerül előtérbe, ilyen a liturgia dramaturgiája: könyörgés, a szomorúság kifejezése, majd a „fordulat”, a felajánlás következik.

A keresztény ember úgy gondolkozik a halálról, hogy az „az egész föld útja”, de Isten nem hagyja magára az igazakat, az embernek „kimenteti lelkét az alvilág karmaiból”. A felajánlás, az áldozat — ez az offertórium, a „fordulat” tétele az oratorikus műben — hagyományosan Isten jóakarátának megszerzésére irányul. Az áldozat összekötő kapocs Isten és ember között a halandó a személyes tulajdonát képező tárgyat vagy dolgot önként odaadja az istenségnek. A régiéknél az áldozat határozta meg az egyén és a közösség létének ritmusát.

Miután a szomorúságtól a megváltó szándékára terelődik a lélek figyelme, az oratóriumban a hálaadás hangzatai szólalnak meg. A megszólitó dicsőíti a magasságban levőket, Krisztust, aki magára vette a világ bűneit, s kéri, hogy az elhunytak is „örök világosság fényeskedjék”. Az utolsó tételben „visszahull” a könyörgés a megszólitóra: „Mentes meg engem, Uram, az örök haláltól...”

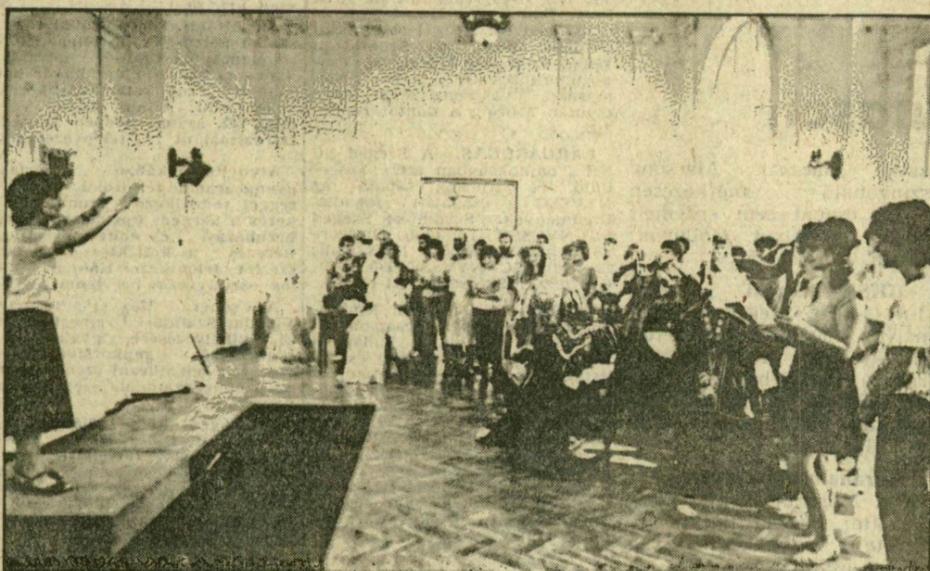
Mondottam: személyes „műfaj” a mise. Megszólal benne a gyász, a szomorúság, majd a keresztény optimizmus is. A zsolttár szavaival: „Boldog, akit kiválasztasz és fölemelsz, hogy csarnokaidban lakjék.” Túl azon, hogy egy ilyen mű legföljebb a mozdulatlanságból építőző kísérleti színház számára lehet színpadra illő alkotás, zavaró az a tény is, hogy a miséhez szükséges bensőséges teljesen hiányzik. Ez a profi módon megtanult muzsika — Webber zenéje — erőltet ahhoz, hogy lelket remegtető legyen. A misét megtekintő és meghallgató nézők ülnek a színpaddal szemben. Olyan ez, mint egy demonstráció. De a látvány és a bennünk keltett érzés nem elég monumentális ahhoz, hogy pótolja a belül itt törvényszerűen hiányzó hatalmasságérzetet.

Hogy mégis vannak pillanatok, amikor magával ragad a zene, az elsősorban B. Nagy János csodálatos, fénylő tenorjának köszönhető, s minden bizonnyal a karmesternek, Pál Tamásnak is, aki rendkívüli intencióval fogta össze a debreceni Kodály kórust, a KISZ Központi Művészegyüttesének énekkarát, a Szegedi Zenebarátok Kórusát és a Szegedi Szimfonikus Zenekart. Talán a tisztai levegő tette, hogy a szoprán szólókat éneklő Pitti Katalin csillogó hangja olykor elcsuklott. E sorok írója számára eldöntetlen, hogy szép-e Pál Judit fátyolos gyermekszopránja...

Ugy tűnik, az István, a király óta nem múlhat el magyar nyár rockszervezők által írt, nagy lélegzetű, szabad térre szánt zenés opus nélkül. Ez a nagy zenei rock-folyam, no meg az elképesztő méretű siker mintha azt is mondaná: öt éve kicsit jobban lehet magyarnak lenni. Több a háromszínű lobogó, gyarapodnak a kokárdák, a gyertyákon is nemzetiszín szalag, s a tévé versősszeállításában Pilinszky szentháromság-verse is nemzetiként értelmezett.

Nem meglepő hát, hogy idén is született magyar mű:

D. I.

Nagy László felvétele

Arezzóban a Bartók kórus

Az Arezzóban évente megrendezett nemzetközi kórustalálkozóknak rangja van az énekkari fesztiválok között: az idén szegedi együttes, a Rozgonyi Éva vezette Bartók kórus kapott meghívást az augusztus 25. és 31. között rendezendő találkozóra. Az augusztus 20-i ünnep alkalmából ismét Kiváló Együttes címet kapott énekkar tagjai az elmúlt napokat Csurgón töltötték, „edzőtáborozással”. Képpünk még a szegedi próbán készült

Tartós lakásbérlet

Az Immobilia Forgalmi Rt. amely a rendszeresen hazánkba látogató külföldiek számára magyarországi tartós lakásbérletek szervezésével foglalkozik, most bővítette valutaszerző tevékenységét. Eddig kész ingatlanok megvásárlásával sze-

reztek lakásokat a külföldi ügyfeleknek tartós használatra, újabban saját beruházásban épített házakkal is bővítették a kínálatot.

A Szabadság-hegy oldalán, a Cinege út mentén négy házat építettek, 9-9 lakással